

Cyfarfod	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad	14 Mehefin 2018
Pwnc	Diweddariad ar yr Ymchwiliad Craffu Cynllunio a'r Iaith Gymraeg
Cadeirydd y Gweithgor	Cynghorydd Gruffydd Williams
Aelod Cabinet	Cynghorydd Dafydd Meurig

CEFNDIR

- 1 Yng nghyfarfod arbennig o'r Cyngor llawn ar 28 Gorffennaf 2017, fe fabwysiadwyd Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn 2011-2026.
- 2 Sefydlwyd Ymchwiliad Craffu Cynllunio a'r Iaith Gymraeg yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu yma ar 7 Rhagfyr 2017.
- 3 Dyma nod yr Ymchwiliad:

Rhan 1 (hwn yn benodol i'r CCA drafft)

- Cymal A Sicrhau bod proses ymgynghori am y Canllaw Cynllunio Atodol (CCA) drafft yn un gynhwysol;
- Cymal B Craffu fframwaith drafft ar gyfer paratoi Datganiad Iaith Gymraeg a fframwaith drafft ar gyfer paratoi Asesiad Effaith Iaith Gymraeg;
- Cymal C Craffu sut y bwriedir gweithredu ar y CCA yng nghyd-destun gofynion y TAN 20 newydd;
- Cymal CH Derbyn trosolwg o'r sylwadau a dderbynnir gan y cyhoedd adeg ymgynghori cyhoeddus am y CCA drafft er mwyn cyflwyno barn i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd cyn i'r CCA terfynol gael ei fabwysiadu.

Rhan 2 (hwn yn benodol i'r cyd-destun polisi/cyngor cenedlaethol)

- Cymal D Casglu tystiolaeth i lunio syniadau ac awgrymiadau ar gyfer ystyriaeth Aelod Cabinet Amgylchedd Cyngor Gwynedd i ddylanwadu ar bolisi a chanllawiau cynllunio cenedlaethol yn y dyfodol.

GWAITH HYD At 22 Chwefror 2018

- 4 Cyflwynir yma ddiweddariad i Aelodau'r Pwyllgor Craffu ar waith y Gweithgor hyd yn hyn.
- 5 Cynhaliwyd 5 cyfarfod o'r Gweithgor rhwng 9 Ionawr a 12 Chwefror.
- 6 Yn ystod y cyfnod yma, rhoddwyd sylw i elfen gyntaf yr Ymchwiliad:

Cymal A Sicrhau bod proses ymgynghori am y Canllaw Cynllunio Atodol (CCA) drafft yn un gynhwysol

- 7 Nododd y Gwasanaeth Cynllunio eu bod wedi cynnal ymgysylltiad ar y Canllaw Cynllunio Atodol cyfredol ym mis Mehefin 2016.
- 8 Cafwyd rhestr o tua 100 o ran-ddeiliaid gan y Gwasanaeth a oedd wedi cael cais i gymryd rhan yn yr ymgysylltiad ac fe ystyriwyd adroddiad cryno gan y Gwasanaeth.
- 9 Gwahoddwyd ar hap rhai o'r sefydliadau a oedd ar y rhestr i gyfarfod â'r Gweithgor er mwyn eu holi am eu barn am y Canllaw cyfredol ac i nodi unrhyw awgrymiadau am sut y gellir ei wella.
- 10 Cyfarfu Aelodau'r Gweithgor gyda chynrychiolwyr y canlynol:
 - Comisiynydd y Gymraeg
 - Adran Gymraeg Prifysgol Bangor
 - Cylch yr Iaith
 - Hanfod
 - Burum
 - Gwasanaeth Cynllunio Gwynedd

PRIF GANFYDDIADAU hyd at 22 Chwefror 2018

- 11 Prif Ganfyddiadau'r Ymchwiliad hyd yn hyn
(Nid oedd modd ymhelaethu ar bwyntiau gan fod y Gwasanaeth Cynllunio'n nodi eu dymuniad i gadw'r manylion yn gyfrinachol). Felly yn gryno:
 - Mae angen datganiad clir bod angen i'r Datblygwr fynd i ymgynghoriad cyhoeddus ar bob datblygiad 10 neu fwy o dai mewn ardal drefol a 5 neu fwy o dai mewn ardal bentrefol/wledig.
 - Mae angen nodi bod angen cynnal Asesiad Effaith Iaith Gymraeg ar bob datblygiad sy'n mynd i ymgynghoriad cyhoeddus.

- Mae'r Aelodau'n bryderus ynglŷn ag ieithwedd a diwyg y ddogfen ymgynghorol drafft. Mae'n anodd gweld sut bod disgwyl i'r cyhoedd ddeall y ddogfen ar ei ffurf bresennol a chyfrannu'n ystyrion i'r ymgynghoriad.
- Mae angen manylion clir am fethodoleg cynnal Asesiad Effaith Iaith. Mae hyn yn elfen hanfodol o'r Asesiad. Dylid cynnwys manylion llawn am y fethodoleg yn yr Ymgynghoriad.
- Yn yr un modd mae amwysedd yn y disgrifiadau o Ddatganiad Iaith Gymraeg, a pherthnasedd y camau lliniaru.
- Mae angen disgrifiad cliriach o'r hyn sy'n ddisgwyliedig o arbenigwr ieithyddol o safbwynt y Cyngor ac unigolion neu sefydliadau allanol a'u rôl.
- Mae'r Aelodau'n ystyried bod bwriad y Gwasanaeth Cynllunio I gyflwyno adroddiad llawn o holl sylwadau'r ymgynghoriad a drafft diwygiedig o'r Canllaw I Aelodau'r Gweithgor erbyn 31 Mai 2018 yn uchelgeisiol. Gofynnir am gadarnhad o'r gallu i gyflawni hyn ar amser.

12 Cyfarfod y Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 22 Chwefror 2018

Cyflwynwyd diweddariad gan Gadeirydd yr Ymchwiliad, y Cynghorydd Gruffydd Williams. Tynnwyd sylw at y prif ganfyddiadau ac amlygodd y byddai'r canfyddiadau, ynghyd â sylwadau'r Pwyllgor yn cael eu cynnwys mewn adroddiad fydd yn cael ei gyflwyno i'r Panel Polisi Cynllunio ar y Cyd 9.3.18.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol, amlygwyd y pwyntiau canlynol gan Aelodau unigol:

- Bod niferoedd siaradwyr Cymraeg Gwynedd yn disgyn ac felly angen gwneud rhywbeth i gynnal hyn
- Rhaid i asesiad iaith fod yn annibynnol ac yn dryloyw. Croesawu hyn fel cam pendant ymlaen
- Awgrym i ystyried 3 anedd mewn datblygiad ar hap yn hytrach na 5
- Bod angen ystyried effaith cronol
- Bod angen gwybodaeth am effaith y datblygiadau

Cymeradwywyd y gwaith hyd yn hyn ynghyd a'r camau nesaf. Ategwyd bod angen i'r wybodaeth fod yn gadarn a bod iaith yn rhan annatod i'r drefn cynllunio yma yng Ngwynedd.

DIWEDDARIAD: 22 Chwefror - 19 Ebrill 2018

13 Cymal A **Sicrhau bod proses ymgynghori am y Canllaw Cynllunio Atodol (CCA) drafft yn un gynhwysol**

- Cyfwelwyd â swyddogion Hunaniaith/Uned Iaith Cyngor Gwynedd.

- Rhoddwyd ystyriaeth i'r ymatebion llawn a gafwyd gan y Gwasanaeth Cynllunio i'r ymgysylltiad yn 2016.
- Gwerthuswyd yr ymgysylltiad yn erbyn safonau *Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer ymgysylltu â'r cyhoedd yng Nghymru*.
- Ystyriwyd manylion y Cynllun Ymgynghori ar gyfer y Canllaw drafft newydd

14 Cymal B Craffu fframwaith drafft ar gyfer paratoi Datganiad Iaith Gymraeg a fframwaith drafft ar gyfer paratoi Aseiad Effaith Iaith Gymraeg

- Ystyriwyd manylion y ddau fframwaith ddrafft
- Ystyriwyd manylion y fethodoleg bresennol
- Ystyriwyd manylion y fethodoleg ddrafft

15 Cyfarfod Y Panel Polisi Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd ar 9 Mawrth 2018

- Cyflwynodd Aelodau'r Gweithgor 6 Argymhelliad (Atodiad 1), y Prif Ganfyddiadau a sylwadau'r Pwyllgor Craffu.
- Gwrthododd y Panel y 6 argymhelliad.

16 Cyfarfod y Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 19 Ebrill 2018

Cyflwynwyd adroddiad gan Gadeirydd Gweithgor yr ymchwiliad yn gofyn i'r Pwyllgor Craffu argymhell bod y **Pwyllgor** Polisi Cynllunio ar y Cyd yn ystyried argymhellion a sylwadau pellach y gweithgor ynghyd ag ymatebion y Panel Polisi Cynllunio ar y Cyd, cyn bwrw ymlaen gydag Ymgynghoriad Cyhoeddus ar y Canllaw Cynllunio Atodol (CCA).

Wrth gyflwyno'r adroddiad, rhoddwyd datganiad ar y darlun ieithyddol yng Ngwynedd. Atgoffwyd yr Aelodau o eiriau *Arweinydd y Cyngor*, wrth gyflwyno Cynllun y Cyngor ar 8.3.18, yn amlinellu'r angen i flaenoriaethu'r Iaith Gymraeg drwy barhau i roi arweiniad a hyrwyddo'r defnydd ar bob achlysur.

Ategwyd yr angen i weithredu'n arloesol ac awgrymodd nad oedd y CCA, yn ei ffurf bresennol, yn cyfarch hyn mewn modd a fyddai'n cyfrannu at newid y patrwm o leihad mewn siaradwyr Cymraeg yng Ngwynedd. Nododd hefyd bod y gweithgor yn ystyried nad oedd y CCA wedi ei baratoi'n ddigonol ar gyfer cynnal Ymgynghoriad Cyhoeddus.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol, amlygwyd y pwyntiau canlynol gan Aelodau

unigol:

- Bod gofynion rhai o'r argymhellion yn syml ac mai siomedig iawn oedd derbyn

bod y Panel wedi gwrthod yr argymhellion er bod tystiolaeth gadarn i'r casgliadau.

- Posiblirwydd bod rhai argymhellion yn groes i bolisi PS1, ond angen bod yn fwy ymatebol i'r sefyllfa
- Bod angen ymgynghori gyda Mudiadau Iaith a Swyddogion Iaith Prifysgol Bangor ac nid swyddogion y Cyngor yn unig.
- Bod yr argymhellion yn rhoi 'cig ar yr asgwrn' i gryfhau'r canllaw yn unol â gofynion yr Aelod Cabinet
- Bod agwedd y swyddogion i ddatganiad 'nad oedd angen ymestyn yr amserlen' yn anodd ei ddeall.

Trafodwyd pob argymhelliad drwy ystyried ymateb y Panel a sylwadau a chwestiynau pellach oedd gan y gweithgor i'r ymatebion hynny. (Atodiad 1)

Mewn ymateb i'r sylwadau, nododd y Swyddogion Cynllunio'r sylwadau isod:

- Bod sylwadau'r gweithgor wedi eu cyfarch drwy roi mwy o wybodaeth ar rai elfennau o'r Canllaw
- Bod y Canllaw yn fwy eglur o ganlyniad i rai sylwadau
- Bod mwy o bwyslais ar yr ymgeisydd i ymgymryd â'r gwaith asesu
- Bod disgwyl i'r ymgeisydd gyflawni'r gofynion perthnasol - byddai diffyg gwneud hyn yn gallu effeithio ar y penderfyniad. Pwysau ar yr ymgeisydd i weithredu'n briodol
- I ystyried dau o'r argymhellion (1a ac 1b) byddai rhaid addasu polisi PS1. Nid yw hyn yn bosib nac yn briodol i waith y Panel.
- Nad oedd yr argymhellion wedi eu hanwybyddu – rhai addasiadau wedi eu gweithredu
- Bod y gwaith paratoi ieithyddol wedi cael ei baratoi gyda chefnogaeth swyddogion iaith a bod y Canllaw yn adnabod sefyllfa'r Gymraeg yng Nghymru
- Yng nghyd-destun ymchwil a dadansoddeg nodwyd bod y Canllaw yn cynnwys gwybodaeth gynhwysfawr sydd gan yr Uned Polisi i rannu gyda'r ymgeisydd wrth gwblhau asesiadau.
- Yng nghyd-destun ymgysylltu ac ymgynghori, amlygwyd bod yr egwyddorion ymgysylltu wedi eu hystyried a bod y gwaith ymgysylltu yn cael ei gyfarch a'r trefniadau yn cydymffurfio a'r angen. Amlygwyd bod cynllun ymgysylltu wedi ei ystyried gan Swyddogion Ymgysylltu'r Cyngor ac y byddai yn atodiad i adroddiad fyddai yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Polisi ar y Cyd (26.4.18).
- Yng nghyd-destun ymestyn yr amserlen i sicrhau bod gwaith o'r safon uchaf posib yn cael ei gyflawni, nodwyd mai penderfyniad y Panel oedd nad oedd angen mwy o amser.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â sut y gellid addasu gwendidau mewn polisiâu, nodwyd bod bwriad monitro'r polisiâu yn flynyddol. Gyda'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd wedi ei fabwysiadu ers Gorffennaf 2017, ategwyd nad oedd tystiolaeth i gyfiawnhau nad oedd y polisiâu yn gweithio hyd yma.

Mewn ymateb i awgrym mai dymuniad Gwynedd yw addasu'r Canllaw i flaenoriaethu'r Iaith Gymraeg ac y gallai weithredu ar ben ei hun, nodwyd bod hyn yn gyfreithiol bosib, ond yn ymarferol, buasai risgiau sylweddol i'r Cyngor. Ategwyd bod y trefniant wedi sicrhau arbedion ariannol a byddai gwahanu yn tansilio perthynas waith da rhwng y ddau Gyngor sydd wedi arloesi yn y maes. Ategodd y Cadeirydd nad oedd tystiolaeth o wahaniaeth barn rhwng Gwynedd a Môn.

Mewn ymateb i'r drafodaeth, nododd Pennaeth Gwasanaeth yr Amgylchedd y byddai disgwyliad i'r Pwyllgor Polisi ar y Cyd gael cyfle i ystyried y sylwadau a'r cwestiynau pellach a gyflwynwyd gan y Gweithgor ynghyd â sylwadau'r Pwyllgor Craffu.

Cynigiwyd ac eiliwyd cyflwyno sylwadau ychwanegol y gweithgor a'r Pwyllgor Craffu i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd eu hystyried

Cynigiwyd ac eiliwyd i dderbyn yr argymhellion

PENDERFYNWYD:

- **Cyflwyno sylwadau ychwanegol y Gweithgor a'r Pwyllgor Craffu i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd eu hystyried**
- **Derbyn yr argymhellion a'u cyflwyno i'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd.**
- **Gwneud cais i'r swyddogion polisi am ymateb llawn y panel i'r egwyddorion ymgysylltu**

DIWEDDARIAD ers 19 Ebrill 2018

17 Cyfarfod y Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd ar 26 Ebrill 2018

Penderfyniad y Pwyllgor oedd

- **Derbyn 6 argymhelliad y Pwyllgor Craffu**
- **Gohirio'r ymgynghoriad ar y Canllaw drafft**
- **Gohebu gyda Llywodraeth Cymru er mwyn cael cadarnhad o'r dymuniad i gyfeirio pob Cais Cynllunio am Ymgynghoriad Cyhoeddus i gynnwys Asesiad Effaith Ieithyddol.**
- **Cysylltu gydag Aelodau'r Gweithgor ac Arbenigwyr er mwyn cael arweiniad wrth addasu'r Canllaw drafft ar faterion Cynllunio Ieithyddol, Ymchwil a Dadansoddeg, Ymgysylltu ac Ymgynghori.**

18 Cafwyd yr wybodaeth ganlynol gan y Rheolwr Polisi Cynllunio:

- **Bwriad i anfon llythyr at Lywodraeth Cymru i holi am hawliau i newid polisi mewn cynllun datblygu lleol a hawliau i newid y trothwy i osod**

gofyniad i gynnal ymgynghoriad cyhoeddus cyn cyflwyno cais cynllunio ar gyfer 5 tŷ mewn pentrefi a chefn gwlad yn lle 10 tŷ.

- Bwriad i anfon y llythyr yn ystod yr wythnos yn cychwyn 28 Mai 2018.
- Bwriad i gomisiynu arbenigwyr allanol cymwys i ymgymryd â gwerthusiad beirniadol o'r Canllaw Cynllunio Atodol, ac yn benodol Adran 2 o'r Canllaw hwnnw.
- Rhoi trefniadau yn eu lle i dderbyn dyfynbrisiau i ymgymryd â'r gwaith. (Ni chafwyd manylion llawn am y trefniadau. Deellir y disgwylir i'r ymgymerwr llwyddiannus gyflwyno adroddiad erbyn 6 Gorffennaf 2018.)
- Bwriedir cyflwyno ymateb Llywodraeth Cymru, Adroddiad yr Ymgymerwr a'r Canllaw Diwygiedig i'r Panel Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd a'r Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd ym mis Gorffennaf/Medi 2018.

19 Anfonwyd yr ymateb canlynol gan Aelodau'r Gweithgor Craffu:

- Gofyn cwestiwn mwy penodol i Lywodraeth Cymru – *A oes unrhyw reswm pam na ellir cyfeirio pob cais gan ddatblygwr i adeiladu 10 neu fwy o dai mewn ardal drefol a 5 neu fwy o dai mewn ardal wledig am ymgynghoriad cyhoeddus i gynnwys asesiad iaith?*
- Mae'n bur annhebygol y bydd un ymgymerwr yn arbenigwr ym maes Cynllunio, Cynllunio Ieithyddol, Data a Dadansoddeg ac Ymgysylltu ac Ymgynghori.
- Tybed a ydy eich disgwyliadau chi braidd yn rhy uchelgeisiol?
- Mae'n bosibl y byddai rhai arbenigwyr yn barod i gyfrannu eu harbenigeddau pe byddech yn cysylltu â hwy'n uniongyrchol.

20 Ni chafwyd ymateb i'r sylwadau hyd yn hyn.

21 Yn ogystal, rhoddwyd ystyriaeth gan Aelodau'r Gweithgor Craffu i sut y bwriedir gweithredu ar y *Canllaw Cynllunio Atodol* yng nghyd-destun gofynion y *Nodyn Cynllunio Technegol (TAN) 20* newydd.

- Ystyriwyd manylion *Nodyn Cyngor Technegol 20 – Cynllunio a'r Iaith Gymraeg*
- Ystyriwyd Papur Trafod ar yr *Angen Lleol am Dai a'r Gymraeg yn y System Gynllunio*
- Cafwyd cyfarfod gydag *Aelod Cynulliad Arfon* i drafod yr uchod.